

په روڼ رڼه و

شیوازہ کانی

چاپی یه که م

نوسینی

محمدی رازی

۱۴۱۷-۱۹۹۶

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

په روه رده و

شيوازه كاني

چاپي يه كه م

نوسيني

محمدي رازي

۱۴۱۷-۱۹۹۶

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشکشہ بہ :

گیانی بہ رزہ فہمی مہ رسی موحاہیدی شہ ہید :
(مہ لا حمہ امینی ولاخ لو.. عبدالباسطی ماموستای
بانی شار.. صالحی رازی) ..

پیشہ کی

[یا ایہا الذین امنوا قوا انفسکم واهلیکم نارا وقودها الناس
والحجارة]

[وان هذا صراطي مستقیما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بکم
عن سبیلہ ذلکم وصیکم بہ لعلکم تتقون] الانعام/۱۵۲.

پہرہ ردم باردی بناغہی کُومہ لہ و ریبازی پہرہ ردمیش دہ ستورو
یاسایہ کہ کہ سورودو بہرژہ و ہندی کُومہ ل و زیان و لیک پچرانی کُومہ ل لہ سر
وہ ستاوہ.. واتہ پہرہ ردمی چاک و بہ جن سرہ ریزی و سرہ ریزی ہہ میشہ یی
بُ کُومہ ل دابین دہ کات، ہرہ کو پہرہ ردمی خراب و بن جن کُومہ ل بہرہ
ہہ لڈیری فہ و تان و لیک پچرانی شیرازہ و زہ بوونی و کُیلہ یی دہ بات.. ہر ہر
ٹایینی پیروزی ٹیسلامیش پتر لہ ہر کُومہ ل و ریبازنک باہہ خی بہ پہرہ ردم
داوہ و ہشی ہرہ ریزی قورٹانیش بُ ٹم مہ بہ ستہ ہاتووہ و لہ پہرہ ردم
دہ نویت.

چونکہ ٹایینی پیروزی ٹیسلام بہ و ناکام (نتیجہ) ہہ گہ یشتووہ و پنی
وایہ کہ ژانی ٹادہ میزاد ہیچ کات ناسایش و ٹاسوودہ یی بُ پیادہ ناکریت، تاکو
کُومہ ل ٹادہ میزاد پہرہ ردم نہ کریت و بارنہ یہ ت، وہ کُومہ ل ٹادہ میزادیش وہ کو
(تجربہ) نیشانی دان بہ گہ شہ و پینشکہ و تنی لایہ نی ماددی، وہ یان زُڈ بون و
فہ راہم ہُنانی کہرہ ستہ ی ژیان، وہ یان بہرژ بونہ و ہ راددہ ی بیری
ٹابووری و رامیاری، وہ یان زیاد کردن و بہرژ بونہ و ہ راددہ ی ژانیاری مؤف و
تہ نانت گہ شت کردنیان بہرہ و مانگو باقی ٹہ ستیرہ کان، ٹہ مانہ و دہ یان
شتی تر نہ یانتوانی ناسایش و ٹاسوودہ یی بُ کُومہ ل ٹادہ میزاد دابین بکہ ن..
وہ دیاردہ ی خُکوشتن و سرگہ ردانی لہ کُومہ لگای ولاتہ پینشکہ و تووہ کاندہ
زیاترہ لہ ولاتہ کہم دہ ست و دواکہ و تووہ کان لہم سرہ ردمہ داو ٹم
راستی یہ شمان بُ دہ ردم خات.. کہ واتہ مایہ ی بہ ختہ و ہری کُومہ ل
پہرہ ردمی چاک و بہ جن یہ.. وہ کُومہ لیش ناگاتہ ٹاستیکی بہرژ لہ پہرہ ردمہ دا
تاکو یہ کہ بہ یہ کہی کُومہ ل پہرہ ردم نہ کریت. لای دُوست و دُورژمن رون و
ٹاشکرایہ کہ نہ ہیچ کام لہ ٹایینہ دروستکراو دہ ست تیخراوہ کانی وہ کو گاورد
جولہ کہ و بودایی و گاہہ رستی و بت بہرستی و نہ حزب و ریبازہ دہ سترکہ کانی
وہ کو مارکسی و سوسیالیستی و دیموکرات نہ یانتوانی ناسایش و ٹاسوودہ یی بُ

كۆمەل داپىن بىكەن.. چۈنكى دەرمانى دەردى كۆمەلىيان پىن نەبوو..
 ۋە داخۋازىيەكانى دەروونى يەكە يەكەى كۆمەلىيان لاتەبوو.
 كەۋاتە تەنھا ئىسلامە دەتوانىت ئاسايش و ئاسوودەيى بۇ كۆمەل
 ئادەمىزاد داپىن و مەزگەر بىكات، ئەۋىش لەرىئى پەرۋەردە كىردى كۆمەلەۋە..
 چۈنكى ئىسلام داخۋازىيەكانى دەروونى ئادەمىزادى پىن يە دەشرانى دەردى
 كۆمەل چىيە كەبرىتى يە لەبىن باۋەپى و بەسوك و كەم تەماشاكىردى نىرخ و
 رىزى ئادەمىزاد، ۋە باشترىن و شىۋاترىن جۇرى پەرۋەردەى پىن يە بۇ كۆمەل
 ئادەمىزاد.

بەلۇم پىن ي واپە ئادەروونى يەكە يەكەى كۆمەل لەبىن باۋەپى و كەچ
 رەۋى و بىرنىمى پاك و خاۋىن نەكرىتەۋە، ۋە لەسەر خواناسى و يەكتاپەرستى و
 راسترەۋى و دانەمەزىئ و پەرۋەردە نەبىت كۆمەلىش پەرۋەردە نابىت و
 ئاسايش و ئاسوودەيى بۇ كۆمەل ناگەرپتەۋە.. ھەرىۋىيە ئىسلام لەيەكەم
 ھەنگاۋى پەرۋەردەيدا بەچەسپاندىنى ئىمان لەدل و دەروونى ئادەمىزاددا دەست
 پىن دەكات و پەرۋەردەى دەروونى (نفسى) گىيانى (روحى) دەخاتە پىش ھەر
 جۇرە پەرۋەردەيەكى ترەۋە.. ۋە بەم فەرموودە قورئانىيە رىيائى خۇى روون
 دەكاتەۋە ۋە ھەسەلەيەكى بۇ بانگ دەكات و (خطى بطلان) بەسەر باقى رىگە و
 رىچكەكاندا دەكىشى و ئەۋەمان بۇ روون دەكاتەۋە كە ئە و رىچكە كۆمەل
 پەرتەۋە ۋە لەيەكىيان جوئى دەكاتەۋە ۋە ھەينەتى و زەبوونى و ئاناۋامى لەناو
 خۇمەلدا بەرپا دەكات.. ئەمەش ئە و فەرموودە پىرۋەزەيە: *[وان هذا صراطي مستقيما فأتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله ذلکم وصيكم به لعلکم تتقون]* الانعام/۱۵۲.

جا ئىمەش بەيارىدەى خۋاى گەرە لەم نامىلىكەيەدا گۆشەيەك لەجۇرو
 شىۋازى پەرۋەردە بۇ خۇينەرەن روون دەكەينەۋە لەسنى بەشداۋ چۇنىەتى
 پەرۋەردە بەيان دەكەين:

بەشى يەكەم : لەكوئىۋە دەست پىن بىكەين؟

بەشى دوۋەم : جۇرو شىۋازەكانى پەرۋەردە.

بەشى سېھەم : لەسەر چى پەرۋەردە بىكەين؟

بەھىۋاى ئەۋەى كەجىگەى رەزامەندى خۋاى گەرە و سوۋمەندى
 خۇينەرەن بىت.

له کوئوه به په روږده ده ست پی بکه یڼ؟

هه روږه کو له پښه کی به که دا زانیمان که ناسایش و ناسووده پی ناگه رښته وه بڼ کږمه ل به گډوانی بنچینه ی کږمه ل نه بیټ.. وه هیچ هیواپه ک به ژیاڼه وه ی نیسلام و دامه زانندنې ده وله تی نیسلامی و پیاده کردنې یاساکانی نیسلام نی به جگه به گډوانندنې نه م کږمه له ی نه مږ نه بیټ، وه کږمه لیش ناگډرښت به په روږده کردنې نه بیټ.

جابه ر له وه ی باسی نه وه بکه یڼ که له کوئوه ده ست به په روږده بکه یڼ، پښوېسته تاییه تمه ندی به کانی په روږده ی نیسلامی بزانبڼ، نه ویش په روږده یه کی نیسلامی که هده ف و نامانجی گډوانی کږمه ل و دامه زانندنې ده وله ت و حاکمیه تی نیسلام بیټ، — لایه نیک له لایه نه کانی ژیان ناگرځی و باقی لایه نه کانی تری به ره لا بکاټ... بڼ نمونه نابڼ هه موو هه ول و ټیکڅشانی په روږده ی نیمه تاییه ت بکرنیت به لایه نی روځی و نه خلای، وه کو (تصوف و تهلی طریقه) که ته نها نه و لایه نه یان گرتوره... وه نابڼ هه ول و ټیکڅشانی نیمه له په روږده دا ته نها لایه نی فکری و بیروبوچوون بگرځی، وه کو (فلاسفه و علمای کلام) که هه ر به و لایه نه وه خه بڼ بوون... وه نابڼ هه موو هه ول په روږده ییمان ته نها له بواری سهریازی و مه شق کردنې سهریازانی نیسلام دا بیټ.. وه نابڼ چالاکې په روږده ییمان له ناو کږمه لدا وه کو نیصلاحي و کږمه ل شناسین بیټ.. به لکو ده بیټ په روږده ی نیسلامی ته واو ره سه ن و بڼ هه موو مرؤفایه تی (بشریه) بیټ، وه ته واوی لایه نه کانی مرؤف بگرځینه وه، وه په روږده یه کی (شامل و) هه مه لایه نه بیټ بڼ عقل و دلو روح و به ده ن و ره وشت و ناکاری.. هتد، به جوړیکې واکه نه و مرؤفه ناماده بکرنیت بڼ ژیان به خوځی و ناخوځی ی، به شه بو ناشتی ی، بڼ روو به روو بوونه وه ی له که ل گشت نازارو نه شکه نه به ک که دښه ریځای.

که وانه له کاتیکدا په روږده ی (جیهادی) ده کرنیت، پښوېسته

په روږده دى كومه لايه تيش بكریت هـ تا موسلمانان له شيونكدا نه ژين و نه و
كومه له دى دږو به ريشى له شيونكى تردا.

پاش نه وى كه هـ مه لايه نى په روږده مان زانى، بابگه پښنه وه سـه
باسه كه مان كه نه ويش نه وه يـه — له كوټوه ده ست پښ بگه ين؟... نه گـه
چاوى به ميژوى نيسلام دا بگيرين كه پښه وا (مړي) په كه ممان حـه زره تى
محمد (ﷺ) له ماوه دى سيانزه سالى مه ككه دا په روږده دى كـرد، نه وه مان بـړ
روږن ده بښته وه كه له په روږده دى دږوونى په كه په كه دى كومه له وه ده ست
پښ بگه ين و چـراى نيمان و په كـتاپه رستى له دږوونـه كاندا دابگرسـنين و له بـڼ
باوه پى و هاوـل بـړ خـوا دانان و مـړوف به كه م زانين و گشت ژـهنگ و ژارنكى
تر دږوونيان پاك بگه ينـه وه.

خوای كار به جیش ده فـه رمونیت [ان الله لا یغیر ما بقوم فتى یغیروا
سابانفسهم/۱۱] وه ده بڼ په روږده دى دږوونى خـزمان بخـه ينـه پښ
په روږده دى دږوونى خـه لكى.. — اصلح نفسك ثم ادعو غیرك... جامادام
نه وه مان زانى كه سـه رـه تـای ده ست پښ كـردنى په روږده مان له نه فسـو
دږوونـه وه يـه، وه دـه رمانه كـه شى باوه پى خـوايى و په كـتاپه رستى يـه، نه و
پښوـسته مـړوفـه كان و نه خـوشى په كـانى دږوونيان بناسين و ده ست نيشانى
دږده كانيان بگه ين، نه گـه ر نا له چاره سـه رو په روږده كـردنياندا به هـ له دا
ده چين و دږده كه گرانتر ده بښت.

ناشكرايه كه په روږده كـردنى (مـړوفـنكى و جودى) جودايـه له گـه ل
په روږده كـردنى (مـړوفـنكى شيوعى) دا.. هـ روږـه كو په روږده كـردنى نه و دوانـه
جياوازه له گـه ل په روږده كـردنى (مـړوفـنكى بـړجـوازي و سـه رمايه دارى) دا،
وه نه مانـه دى پښـه وه پـاسمان كـردن موسلمان نين و، په روږده كـردنـيشيان
جودايـه له گـه ل په روږده كـردنى (موسلماننكى ته قـليدى) دا، هـ روږهـا
په روږده كـردنى (موسلماننكى چاـو به سـتراو و گوڼى نه گـر) جياوازه له گـه ل
په روږده كـردنى (موسلماننكى چاو و هـوش كـراوه و گوڼيگر) دا، ديسانـه وه
په روږده كـردنى كـومه لگايـه كه كـورنـان تيايدا حاكـمه و ته عـاليم و نادابى
نيسلام بالى به سـه ردا كـنـشاوه جياوازه له په روږده كـردنى موسلمان
له كـومه لگايـه كه جـاهيليه ت و نيسلام له مل ملانئ و، كوفرو نيمان له بهـر

بەرەكەتلىدىن.. بەلنى پەرۋەردەكردنى مۇسۇلماننىڭ كەڭ ئىسلام لايىقەسى تەرىپىدىن
 ئۆزىنىڭ زىددىيەتلىك ۋە كەڭ كۆلەملىك مۇسۇلماننى لادەكردى
 (لا حول ولا قوۋە) ئەللىك ۋە سەرىكى بۇ رادە ۋە شىئىئىت ۋە پىشت ھەلەكەت،
 ئۆز جىياۋى ھەيەلەگەن پەرۋەردەكردنى مۇسۇلماننىڭ كەڭ غەيرەت ۋە
 شەھامەت ۋە جۈملىرى لەكردارو كۆفتارى دا رەنگى داۋە تەۋە ۋە بەيىستىنى
 ئاۋە ھەلەكەت ۋەك شىر لەسەر ئاگر ھەلەكەت ۋە قولى كرىيان ۋە نىگەرانى
 سەر سىماۋ دىل ۋە دەروۋى داندەگىت.. ۋە ھەر ئەۋ غەيرە تەھانى دەدات بۇ
 كاركردن ۋە كۆپىنى ھالى ئالەبارى ئىسلام ۋە مۇسۇلمانان، ۋە ھەرگىز ۋەقە مىلى
 پىن كەچ ناكات ۋە نايگۆپى.. بەلكو كار دەكەت تاۋاقە بگۆپى بە ۋە جۈرەى
 كەخۋاى گەرە فەرمانى پىن دەكەت.. ۋە ھىچ عۆزۈ بەھانە يەك ناھىيىتە ۋە
 بەۋەى كەئەۋ ۋەقە بەقەزاۋ قەدەرى خوا بزاننىت، بەلكو بارەبى بەۋە ھەيە
 كەدەبىن خۇى بىتە قەزائى سەرگەۋتۈى پەرۋەردىگارو قەدەرىك كەگەرەنە ۋەى
 بۇنىيە.. ۋە مۇسۇلماننىڭ كار دەكەت بۇ پىدادەكردنى پەيامى خۋاى مەزىن ۋە
 نامە زىراندە ۋەى ئوممەتى پىغەمبەرۈ زىندۈ كەندە ۋەى شارستانىتى ئىسلام.

* * *

هه نكاوی یه كه م له به شی یه كه م

له نفس چی پیه؟

ده رۆن (نفس) و گیان (روح) له بهك جودان.. وه هه ریه كه یان به مانای جیاواژ هاتوون.. (ابن رشد) له پیناسه ی نه فسادا ده فهرموئ: (ان حقیقة النفس نشاط و ادراك عقلي).

(ابن مسكویه)ش ده ئی: (ان النفس جوهر بسیط غیر محسوس بشیء من الحواس تدرك وجود ذاتها وتعلم انها تعلم وتعمل)..

ریشه ی کوفرو ئیمان و هیدایه ت و گومرایی و ئارامی و رازی بوون و رق و کینه.. هتد، هه موو نه مانه پابه ندن به نه فسه وه.. چاك بوونی نه فس یانی چاك بوونی هه موو لایه نه کانی ئاده میژاد.

ده بینین لیژهدا چه ند جوړ نه فس له قورئاندا هاتووه كه نه مانه ن:-

۱- نفس الامارة بالسوء: واته نه و نه فسه ی كه فهرمان ده دات به سه ر خاوه نه كه یدا به کاری خراپه، كه نه مه ش نه فسی بی باوه بان و ناپاكانه و وه كو خوی كه و ره ش ده فهرموئیت: «ان النفس لامارة بالسوء، الا ما رحم ربی». سوره تی یوسف.

۲- نفس اللوامة: نه م جوړه ش نه فسی نه و بهوادارانیه كه جارچار هه له و تاوان ده كاو به لام خوی سه ركۆنه و سه رزه نشتی خوی ده كاو نابازی به به و تاوانه ی كه كردویه تی، نه مه ش نه فسیكه كه خوی كه و ره سوئیدی پی ده خوات، وه كو ده فهرموئیت: «لا أقسم بיום القيامة، ولا أقسم بالنفس اللوامة». سوره تی القيامة.

۳- نفس المطمئنة والمرضية: نه م نه فسه ش نه فسی پیغه مبه ران و پیاوچاكان و خواناسانه و له خواپه رستیدا به پله یهك كه یشتهوه كه خوی

له خۇى رازى كردووه به دلىبايى و نارامى به وه به ره و لاي خواى خۇى ده گه پىته وه، هه ره كو په ره دگار ده فه رموئيت: «يا ايها النفس المطمئنة ارجعي الي ربك راضية مرضية» سوره تى الفجر.

به موى گرنگى نه فس و په ره رده كردنى نه فسه وه، له قورئاندا نه م ووشه به به م جزره هاتووه:-

۱- ووشه ي «النفس» ۱۲۶ جار.

۲- ووشه ي «نفوس» ۲ جار.

۳- ووشه ي «انفس» ۱۵۲ جار.

هه موى «۲۸۱» جار هاتووه.

ناشكرايه ووشه به ك «۲۸۱» جار له قورئاندا دووباره كرايته وه، نه وه كه وره ي و گرنگى نه و ووشه به ده گه به نيت.

چۆنچى په رووه رده ي نه فس

۱- هيدايت و پىنمونى كردنى نه فس بۆ سه ر رىگه ي راستى خواناسى و په كتاپه رستى، وه كو ده فه رموئيت: «من اهتدي فانما يهتدي لنفسه، ومن ضل فانما يضل عليها» سوره تى الاسراء.

واته: كه سى رىگه ي هيدايت بگرىت نه وه هيدايتى نه فسى خۇى داوه و رىگارى كردووه، وه كه سىكىش رى ي لى وون بىت نه وه نه فسى خۇى گو مپا و سه ر لىشنىوا و كردووه.

۲- نىكرو يادى خوا له نه فسى خۇتا به په نامه كى، وه كو ده فه رموئيت: «واذكر ربك فمي نفسك تضلعا وفية». سوره تى الاعراف/ ۲۵.

واته: يادى په ره ردىگار ت بكه له زاتى خۇتا به په نامه كى و زه لىلى و ترسانت له خوا له گه ل حازر كردنى ده سه لات و گه وره يى خوا له ده روتتا.

۳- ته زكبه و خاوين كردنه وه ي نه فس له هه مو و جزره بىن باوه رى و ناكارو ره وشتىكى په ست و نابەجى، وه كو خواى كاربه جى ده فه رموئيت:-

«قد اقلع من زكاهها وقد خاب من دساها».

واته: به خته وهره نه وهی نه فسی خوی پاک و خاوین کرده وه،
وه زهره رومه نده نه وهی که به تاوان و گوناوه نه فسی خوی پیس و بهش
کرده وه.

۴- ته و به و گه رانه وه بۆ لای خوای گه وره، وه کو که ده فهرموئ:
«وتوبوا الى الله جميعا ايها المؤمنون لعلكم تفلحون».

واته: هه موو ته و به بکه ن و بۆ لای خوا بکه پښه وه نهی نیمانداران
به لکو رزگار تان بښت.

پښه مبهری نه کره مېش (ﷺ) ده فهرموئ: (ياايها الناس توبوا الى
الله، فاني اتوب في اليوم مائة مرة، وان الله عزوجل يبسط يده بالتوبة
لمسيه الليل الى النهار ولمسيه النهار الى الليل حتى تطلع الشمس من
مغربها) رواه مسلم.

واته: نهی کومه ل ناده میزاد بکه پښه وه بۆ لای خوا، وه من له شه و و
رؤښکدا سه د جار ته و به نه که م و نه که پښه وه بۆ لای خوا، وه خوای گه وره ش
دهستی لیخو شېونی والا نه کاته وه بۆ نه و که سهی که به شه و تاوان ده کات،
هه تا رؤښ ده بښته وه، وه دهستی لیخو شېونی والا ده کاته وه تاشه و بۆ نه و
که سهی که به رؤښ تاوان ده کات.

۵- مورا قه به و چاودښی کردنی په روه رډگار هه رده م به سه رخو ته وه،
وه بۆ په روه ردهی نه فس پښوښته موسولمان له هه موو کات و شوښښکدا خوای
که وره به په قیب و چاودښر بزانیته به سه رخو ته وه، تاله که ل خواو له په نای
خوادا بڅی و پارښراو بښت له هه نهی نه فسانه و شه یتانی، وه خوای گه وره ش
ده فهرموئ «واعلموا ان الله يعلم ما في انفسكم فاخروها» سوره تی البقرة،
واته: بزانی که خوا نه زانی نه وهی له ده رونتانایه خو تانی ل پپاریزن....
هه روه ها ده فهرموئ: «.. ان الله كان عليكم رقيبا»، واته: به راستی
خوا چاودښره به سه رتانه وه.

هه روه ها پښه مبهری پښه واش ده فهرموئ: (اعبدوا الله كأنك
تراه، فان لم تکن تراه فأنه يراك)، واته: خوا په رستی بکه به نه ندازه په ک
که وا بزانی دهی بښی، وه نه که ر نه یشی بښی نه وا بزانه نه وتل ده بښی.

۶- مو حاسه به و لپسینه وهی نه فس (۱): ژمار یارو سه رزه نشت

لۆمه کردنی نهفس ههردهم پێویسته.... مادام ئاده میزاد شه وو رۆژ له کارداره وه دهیه ویت بۆ هه میسه به خته وه رو سه رفراز بێت ده بێت به م جۆره بپوانێت کاره کانی خۆی له ئاستی فرمانه کانی خۆی گه وره دا، وه کو بازگانیك چۆن ده بوانیته سه رمایه و ده ست مایه ی خۆی ئاوه هاش بپوانیته فهرزو واجیه کانی خۆی گه وره و سوننه ته کانی پیغه مبه ری پێشه وا (ﷺ)، هه روه ها چۆن ده بوانیته له ده ست دانی ده ست مایه و سه رمایه ی خۆی ئاوه هاش بپوانیته تاوان و گوناوه کانی خۆی... پاش ئه وه ی که مامه له که ی ته واوبوو باکاتیك دابنێ وه بیریکاته وه و سه رنجیکی ئه و مامه له یه بدات و بزانیته ناخۆ زه ره ری کردوه یان قازانچ؟... جانه گه ر زه ره ری کردبوو - تاوانی کردبوو - باداوا ی لیخۆشبوون له خۆی میهره بان بکات و هه ولی زیادبوون و - پاك بوونی فهرزو سوننه ته کانی بدات... خۆی کاره جێش ده فهرمویت «یاایها الذین امنوا اتقوا الله ولتنظر نفس ما قدمت لقد وااتقوا الله ان الله خبیر بما تعملون».

عومه ری کوپی خه ططاب - ره زای خۆی ئی بێت - که شه و داده هات به عه صاکه ی له قاچی خۆی ده داو به نه فسی خۆی ده گوت نه مبه ی چیت کردوه؟ وه به سۆسولمانیشی ده فهرموو: (حاسبوا انفسکم قبل ان تحاسبوا او توزنوا).

۷- موجه ده و تیکۆشان له به ره ره کانی و دژایه تی نه فسد: وه پێویسته مرۆفی موسولمان بزانی که دوژمن ترین دژان بۆ خۆی نه فسد خۆیه تی (اعدی عدوک نفسک بین جنبیک) ، وه به راستی نه گه ر جیهادی نه فس گه وره ترین جیهاد نه بێت، ئه وایه کێکه له و جیهادانه ی که باقی جیهاده کانی تر له سه ر ئه و راوه ستاون و به وه وه پابه ندن... چونکه تاجیهادی نه فس و ده روونی خۆی نه کات، هه یچ کات جیهادی خه لته و که سانی تری پێ ناگریت... وه پێویسته ئاشاری ئه و جیهادی نه فسه له سیمایه نمایان بێت، وه کو امیر المؤمنین علی کوپی ابی طالب - کرم الله وجهه - ده فهرمویت: (رحم الله اقواما يحسبهم الناس مرض... وذلك من اشار المجاهدة النفس).

ئایا هه یچ که سێک به نه ندازه ی چه زه رت (ﷺ) جیهاده نه فسی کرد...

که له شه و نوښږدا نه وه نده نه مایه وه تافاچی پیروزی نه ناوسا... حه زړه تی
عانیشه - ره زای خوی لی بیت- ده یفه رمو بؤ نه وه نده خوت نه زیه ت
ده ده پت؟ مه گه ر خوی گه وره له نه وه ل و ناخرت خوت نه بووه؟... نه ویش
ده یفه رموو: (افلا اکون عبدا شکورا)، واته: بزچی؟ به نده به کی
سوپاسگوزاری خوا نه یم؟.

جیهادی نه فس به ثاوات و خوزگه خواستن نایه ته دی... به لکو
به لیبران و به رگری کردنی نه فسه له هه واو ناره زوواتی ناره وا، شاعیریش جوانی
کوتوه که ده لیت:

ترجو النجاة ولم تسلك مسالكها

ان السفينة لاتجري على اليبس

واته: به هیوای رزگاریت، به لام رڼگای رزگاریت نه گرتووه... بابزانیت
که ناتوانیت که شتی به ووشکانیدا به ریت.

خوی گه وره ش موجه ده و به رگری کردنی نه فس له تاوان به مایه ی
رزگاری و چوونه به هشت ده زانی و ده فهرمویت «*واما من خاف مقام ربه*
ونهى النفس عن الهوى، فإن الجنة هي المأوى».

به کی تر له په روه رده کردنی نه فس به که م ژانین و ساده سه یرکردنی
ژیانی دنیا به و رازی نه بوونه پی ی... وه ک خوی گه وره ده فهرمویت «*ارضيتهم*
بالحياة الدنيا من الآخرة، فما متاع الحياة الدنيا في الآخرة الا قليل».

هه روه ها په قین بوون به به جئ هیشتنی کژتایی ژیا نی دنیا،
په روه ردگاری مه زن ده فهرمویت «*كل من عليها فان ويبقى وجه ربك ذو*
الجلال والاکرام».

ههنگاوی دووهم له بهشی یه کهم

ههنگاوی و ههنگاوی

گوتمان ههنگاوی یه کهم له دهست پیکردنی په روهرده بریتی به له په روهرده کردنی نه نفس... نیسته دیننه سهر باسی ههنگاوی دووهم که په روهرده ی (عهقل و هوش) ... په روهرده کردنی عهقل به جزئی گرنګ و پنیوسته که هه موو نه حکام و فرمان و ته کلیفی خواو پیغه مبه ره که ی له سهر بوون و ساغی عهقل راوه ستاوه.. که عهقل نه بوو یان ته واو نه بوو نه وا هیچ جزیره ته کلیفیک روی تن ناکات و له ناستی خواو خه لکدا بهر پرسپار نی به.

مرؤف خاوه نی دوو جز (عهقل) ... یه کهم عهقلیک که به هزی نه وه وه مرؤف هه ست (شعور) به خوشی و ناخوشی زیان ده کات و چاک و خراپه له یه ک جیاده کاته وه و خویشی به هزی نه و عهقله وه له نازله و باقی گیانداره کانی تر جیا ده بیته وه.... دووهم عهقلیکه که به هزی نه وه وه مرؤف بیر له زیان و بوونه وهر ده کاته وه و به دیینه ر (خالق) ی خوی ده ناسیت و زنگای سهر فریزی و به خته وهری هه میشه یی ده گرینه بهر.. وه تن ده گات که زیان چی یه؟... له کوئی وه هاتووه؟ کنی هیناویه تی؟ مه به ست له هاتن و دروست بوونی چی یه؟ بۆ کوئی ده چیت؟..

له قورئانی پیروزدا (۲۰۰) جار باسی عهقل کراوه و ناوی براوه... وه بانگی خه لکی کردووه بۆ پته وکردن و به میزبوونی عهقل، ههروه ها ثایات و نیشانه کانی په روهردگار له بوونه وهردا بۆ خاوهن عهقل و هوشه کان هاتووه.. وه کو خوی کار به جن ده فهرمویت: «ان فی خلق السموات والارض واختلاف الليل والنهار لآیات لأولی الالباب» .

واته: له ناسمانه کان و زهوی و کژبانی شه وو رۆژ چه ندین به لگو و نیشانه ی خوایی هه یه بۆ خاوهن عهقله کان... وه چه ندین ثایه تی له م جزیره له قورئاندا هه یه... خوی گهره ش دانایی (حکمة) و شتی چاک هه به خاوهن

عه قله کان ده دات، وه نه وانیش کاریه جی یی و دانایی و چاکه ی خوا ده زاننو
بیری خذیان و خه لکی دیننه وه... په روه ردگاریش ده فه رموئیت: «*يؤتي
الحكمة من يشاء ومن يؤت الحكمة فقد أوتي خيرا كثيرا وما يذكر الا
أولو الالباب*».

واته: دانایی خوی ده به خشیت به که سیک که خوی ناره زوی لایه تی،
وه که سیکیش دانایی پی ببه خشریت نه وه چاکه ی زوی پی به خشراوه،
که سیش به م دانایی به نازانیت و وه بیری ناخاته وه خاوه ن (عه قل) له کان
نه بیت.

پنځه مبهری پښه واش (ﷺ) ده رباره ی که وره یی عه قل ده فه رموئیت:
(ان لكل شيء دعامة، ودعامة المؤمن عقله، فبقدر عقله تكون عبادته اما
سمعتهم قول الفجار في النار قالوا لو كنا نسمع او نعقل ما كنا في اصحاب
السعير) أخرجه الحارث.

واته: بې هموو شتیک ستوون و کوله که هه یه، وه ستوون و کوله که ی
نیماندار عه قلبه تی، وه عیباده ت و خواپه رستیشی به نه ندازه ی عه قل که یه،
مه که ر نه تان بیستووه وته ی نه و تاوانبارانه له دوزه خدا که ده لپن نه که ر
بمانویستایه و عاقل بووینایه نه ده چووینه ناو دوزه خه وه.. لپره دا ده بینین
که خراپترین گیانه به ر لای خوی که وره نه وانه ن که خذیان که بو لال و بی
عه قل ده که ن له ناستی راستی دا، وه کو خوی کاریه جی ده فه رموئیت: «*ان
الشرا الدواب عند الله الصم البکم الذین لا یعقلون*».

دیاره که عه قل که م و زوی ی هه یه، وه له که سیکه وه بې که سیکي تر
جیاوازی هه یه و ده گوریت، وه کو حه زره ت (ﷺ) ده فه رموئیت: (اصنافا
شتی... فمن الناس من أعطى حبة، ومنهم من أعطى حبتين، ومنهم من
أعطى الثلاث والأربعة... ومنهم من أعطى أكثر من ذلك) رواه أنس
والترمذي.

واته: خاوه ن عه قل کان جوړاو جوړن.. که سی واهه یه به قه دهر ده نکه
دانه ویلنه ی که عه قل پی دراوه، هه یه به قه دهر یو دانه ویلنه و هه یه به قه دهر سی
یان جوار دانه ویلنه... وه هه یه له وه زیاتر عه قل پی به خشراوه.

«پاش نه وهی که زانیمان عقل باشتین و گوره ترین ده ستایه و سرمایه ی ناده میزاده.. وه سه رچاوه ی به خته وه ری و سه رفرازی هه میشه یی یه تی... وه جبرای رووناک یه تی بۆ لوزینه وه ی رزگی راست...»

به ئی که عقل نه بیئت نه وا مروفایه تی و ژیان و به خته وه ریش نامینیت.. وه مادام خوی گه وه به هزی عقله وه ریزی ئی گرتووین و ریزداری کردووین، نه وا داواشمان ئی ده کات بۆ پته وکردن و خاوین کردنه وه ی عقل.. هه روه ها پنیویسته هه ولی به ده ست مینانی نه و وه سیلانه (هزیانه) بده بن که وزه و توانایی عقل زیاده به هیزه ده که ن.... نه و هزیانه ش دوانن:-

یه گه ه : دانانی به رنامه و پرۆگرامیکی دروست بۆ بیروبوچونی عقل له ئاستی راستی و ناراستی یه کاندای و خۆ ده ریا زکردن له و شتانه ی که له سه ر شک و گومان راوه ستاوون، وه به شوین که وتن و گوینگرتنی کویرانه وه رگبراون..

دوو هه : بۆ به روکردنه وه ی وزه ی عقل بیرکردنه وه و تی روانینه تی له ده ستووو یاسای بوونه وه رو نه وه ی واتپایدا... تا به هزی نه وه وه دانه رو دروستکهری نه م بوونه وه ره بدوزنیه وه و بیساسیت و به ندایه تی بۆ بکات.. که به بن بوونی به دیهنه ر ژیان مه حاله، وه کو (کریس مورسیون) له کتیبی «العلم يدعو للإيمان» دا ده لیت: (ان وجود الخالق تدار عليه تنظیمات لا نهاية لها تكون الحياة بجدونها مستحيلة.. وان وجود الإنسان على ظهر الأرض والمظاهر الفاخرة لذكاؤه: انما هي جزء من برنامج ينفذه باريء الكون).

واته: نه م بوونه وه ره جوان و رازاوه و به رین و بن نه مسه رو سه ره به لگه یه به سه ربوونی دروست که ریک که ژیان به بن نه و به دیهنه ره مه حاله... وه بوونی موزف له سه رپشتی زه وی و نه و دیارده زیره کی پانه ی که بیجگای شانازین به شیکه له و به رنامه یه ی که به دیهنه ری بوونه وه نه نجامی ده لیت.. وه سه ره پای نه مانه ش: بوونی عقلیکی نادیارو بن ره نگر و بۆ فه رمانه و به سه ر لاشه ی موزفا باشتین به لگه یه له سه ر به دیهنه ری بوونه وه رو خوی کاربه جی.

هه نكاوى سيمه م له بهشى يه كه م

په روڼ روڼه ي په ډډن

(التريه الجسميه)

بن گومان هه روه كو ئيسلام به رنامه يه كى گشتى و هه مه لايه نه يه و
هه مو كات و شوئى مړوف ده گرته وه و شياوه و ده شيه ت، هه روه ها له بواري
په روه رده شدا به شيوه يه كى هه مه لايه نه بؤ ښاده ميزاد ده پوانيت به ته نها
خؤ به په روه رده ي روحي و مه عنه وي يه وه خهريك ناكات و لايه نى ماددى و
بونيه ي ده ست لى به ردت... به لكو ميژوي يه كه مين قوتابخانه ي ئيسلام
نه وه مان بؤ ده رده خات كه ماموستاى نه و قوتابخانه يه - پيغه مبهري
پيشه و امان (په) - له ماوه ي (۲۳) سالدا هه ر به گڼيښى سلوك و ره وشتى
ياره كانى يه وه خهريك نه بو... به لكو به جوړئ په روه رده ي به ډه نى و
لاشه يي كردن كه بتوانن سهره پاى به رگرى كردن له خويان و باوه به كه يان
گرانترين و كه وړه ترين بارى نه مانه ت له سهر شان بگرن و بيگه به نن به
هه زاران هه زار مړوفى كږيله و چاو به ستر او ژير ده سته... كه نه و نه مانه ته
كه لام و فرموده كانى په روه رديگان «انا سئلني عليك قول ثقيل» شاهيدى
نه م ووت يامانه.... له به رنه وه ي كه مړوفى موسولمان ده چيته ژير بارى
لنپرساوئى خواو خه لكى، وه هه موو ژيانى بريتي يه له هه ول و تيكوشان بؤ
كه يشتن به ره زامه ندى خواى كه وړه... وه مړوفى ناموسلمان و بن باوه ريش
يانى راكردن و خؤ ده ريز كردن له هه ر جوړه به ريسيارتني يه ك جگه له سوودى
شه خصى خؤ... كه واته مړوفى موسلمان له هه موو كه س زياتر ښاتاج و
پنويستى به لاشه ي ساغ و به هيزو خاوين هه يه... وه راستيان كړدوه
كه ده لئن (العقل السليم في الجسم السليم)، واته: عه قلى ساغ و ته واو
له لاشه ي ساغ و ته واودايه.

هه روه ها ئيسلام بؤ په روه رده ي به ډډن به رنامه ي چوپړى بؤ داناوه،

که جگه له به هیز کردنی به دهن بایه خى باشیشی به پاك و خاویڼى به دهن داوه... ته نانه ت به شېكى زړو له عیباده ت و به ندایه تی به كان بؤ به هیزى و پاك و خاویڼى به دهن نه جگه له وهى که به جڼ هینانى فه رمانى خوايه وه کو نویژو ده ست نویژو و نه و مه رجانه ی که ده بڼ له نویژدا نه نجام بدرئ.

زانایه کی ښکلېزى به ناوى (بنقام) نه م راستى به ده سملینن و دانى پیدادا ده نن و ده لیت: (ان من واطب على الطهارة الشرعية في الدين الاسلامي خلا من الذنوب ویرثت نفسه من العيوب، ولقد استقيدت المجرمين الذين جمعتهم السجون فلم ار فيهم الا قدر الجسم وسخ الثياب)...

واقه: به راستى هر که سئ پابه ندو به رده وام بڼت له سهر نه و پاکیتی به شه رعى به ی که له دینى نیسلام دا هه یه، نه وه له تاوان خاویڼ ده بڼته وه و خوى له هه له پاك ده کاته وه.. وه من زوریک له و تاوانبارانه م دى که زیندانه كان کوى کردبوونه وه، نه مدی تیا ياندا جگه له که سانیکى به دهن پیس و لیباس چلکن نه بڼ.. به لئ هه روه کو خراپه و تاوان که سانیک ده یکه ن که به دهن پیس و لاوازو دل نه خوشن..

هه روه ها زوربه ی دهر دو نه خوشى له پیس و چه په لئ و که سانیک په یدا ده بڼ و سه ره لئ نه داو تووش ده بڼ که پیس خړو خوڼه پاریزو ده س و لیباس و چاو چلکن.

پڼغه مبه ری پښه و امان بؤ پاك و خاویڼى به ده نمان و جیا بوونه وه شمان له غه یره موسلمان ده فرمویت: (خمس من الفطرة: الختان والاستمدا د وقص الشارب وتقليم الاظافر ونتق الابط) متفق علیه - الجامع الصغير.

واقه: پڼج شت سروشتى و ره وشتى به رزى ئاده مبین: خه ته نه کردن و به رتاشین و کورت کردن وهى سمیل و نینوک کردن و هه اکیشانى توکى بن بال.

وه له سهر بنچینه ی نه م فه رمووده به ی حه زه ت (ﷺ) (وان لبدنك عليك حقا) نیسلام به رنامه ی تایبه تی بؤ پاك و ته میزى، چوڼیتى خواردن و خواردنه وه، نوستن و له خه وه ستان، دیارى کردنى نه و خړاكانه ی

که هر رامن و هر به شه کردن له خوار دنيان، ده ست نيشان کردنى دهر دى نه خوشى به کان و چاره سه ر کردن و ناسينى دهر مانه کان به ده يان نايه ت و حديث به يانى کرد و وه و روونى کرد و ته وه که له م ناميلکه به دا جنگاى نابيته وه.

وه له باره ي چو نيتى په روه رشى به دهن و به هيژ بوونى به وه رزش و فير بوونى مه له وانى و نه سپ سوارى و سايه قى و پر يى کى و تير نه ندازى و ده يان يارى و وه رزشى تر.. به م نايه ته فهرمانمان پى ده دات، وه راسته وخو ناماره به هه موو جوره وه رزش و يارى به ک ده کات که بيته هوى به هيژ بوونى لاشه ده فهرمويث: [*وأعدوا لهم ما استطعتم من قوة ومن رباط الخيل ترهبون به عدو الله وعدوكم وأخريه من دونهم لا تعلمونهم الله يعلمهم*] (۱۱). نه م نايه ته پيژ وه سهره باى نه وه ي که فهرمانمان پى ده دات بى به هيژ بوونى به دهن به هه ر جوره وه رزش و يارى به ک بيت.. نه وه شمان پى راده که به نيت که هه ده ف و مه به ست له م هيژو به هيژ بوونه چى به؟ ترساندنى دوزمناى خواو خومان که جور نه تى نه وه نه که ن ريگه له دينى خواو بانگه وازى پياوانى خوا بگرن.

هه روه ها موسلمانى به هيژو توانا چاک تره و خوشه ويست تره لاي خوا له موسلمانى لاوازو بن هيژ وه کو حه زرت (ﷺ) ده فهرمويث (المؤمن القوي خير واجب الى الله من المؤمن الضعيف).

ده گپړنه وه رږښك پيشه و امان (ﷺ) تى ده په پي.. کاتى نزيكى ساحه به ک بووه وه که ياره کانى تيايدا وه رزشيان ده کردو پيلاوه کانى له پى دا که ندو فهرموي (روضة من رياض الجنة).. واته: نه م شوينه باخچه به که له باخچه کانى به هه شت.

وه کاتى به هوى په روه رده و وه رزش و يارى به وه به ده نمان به هيژو توانا بوو.. نيسلام ريمان نادات که نه و تواناو هيژه له هه موو شوينکدا به کار بينين.. وه يان پى م غرور بين و سوودى شه خصى پى وه رگري.. به لکو پيمان ده ئى که که ي وه له کوئ و له که ل کى دا تووندو تيژ وه يان نهرم و نيان بين.. وه له ناستى کيدا خو به زل بزاني و له ناستى کيشدا خو به که م بگري.. ده فهرمويث: [*محمد رسول الله والذين معه أشداء على الكفار رحماء بينهم*].

واتە: (محمد پىغەمبەرى خواپە و ئەوانەى شوئىنى ئە و پىغەمبەرە
كە وتوون توندو تىژۇ رق ئەستوون لەسەر بىن باوە پان و مېەرە بان و
بە بە زە يىن لە نىوان خۇياندا.)

وە ئىسلام رىگەى ئە وە شمان نادات كە ھەر بە لاشە و بە دە نە وە خۇ
خەرىك بگەين و وەكو ئازەل لاشە يەكى بىن ھۇش و بە دە نىكى بىن رۇحى
مە عە وىمان بىت و ھەر كاتى مائان نە بوو دى بگەين، ھەركات ئارە زوى
جنىسى زوى بۇ ھىناين زىنا بگەين، وە يان ھەر كاتى نە فس داواى ھەرامى
لى كردين بىكەين.. چونكە ژيان تە ئھا خواردن و خەو و رابواردن نى يە، وەكو
بىن باوە پانى ئە مېژ دە يلىن.. بە لكو ژيان خۇشە وىستى يە، سۆزو بە زە يى يە
ھاوکارى و بە دە م يەكە وە ھاتنە.. ئە مە كورتە يەك بوو لە پەر وە ردەى ئىسلام
بۇ رۇح و عەقل و لاشە.

* * *

به شی دووهم

جۇرو شىۋازى پەرۋەردە

بۇ ئۇەى سەرکە وتوۋىن لە پەرۋەردە کردندا، وه يان پەرۋەردە يەكى سەرکە واتوانه مان هه بىت.. پىنويستمان به پەرۋەردەى جۇراو جۇر وه يان شىۋازى جۇراو جۇرى پەرۋەردە هه يه.. شىۋازى پەرۋەردە نەن، به لام ئه وانە يان که پىنويست بن بۇ ئىمه نه مېۇ ئه مانەن:

۱- پىنشەنگى و چاولىنگەرى (التربية بالقدره).

۲- ئامۇڭگارى (التربية بالموعظة).

۳- سزادان (التربية بالعقوبة).

۴- چىرۇك و به سەرھات (التربية بالقصة).

۵- نەرىت و باو (التربية بالعادة).

۶- رووداوەكان (التربية بالاحداث).

خالى يەكەم لە به شی دووهم

پەرۋەردەى چاولىنگەرى (التربية بالقدوة)

پەرۋەردە به پىنشەنگى و چاولىنگەرى سەرکە وتوتىرىن و باشتىرىن پەرۋەردە يه.. چونکه ئه م شىۋه پەرۋەردە يه تەرجه مە و رەنگدانە وهى ئه و بىرو باۋە پە يە که خاۋەن پەرۋەردە هەلى گرتوۋە و خەلکى بۇ بانگ دەکات.. وه هۇى ئه وهى که پىنغەمبەرى پىنشەوا (ﷺ) به تەنها توانى لە ماۋەى (۲۳) سالدأ باۋە پى خوا لە دلى نۇزبەى دانىشتوانى (جزيرة العرب) دا جىگىر بکات ئه و خاکه لە شرک و بت پەرستى پاک بکاتە وه.. وه (۱۵۰۰۰۰) ھەدو پەنجە هەزار سەرىازى پەرۋەردە کراۋ لە دەۋرۋەرى دىينە که یدا کۆبکاتە وه.. هۇى سەرکەيش ئه وه بوو که شەخمى پىنغەمبەر (ﷺ) هە يکە ل و پە يکە رو وىنە يەكى تەواۋ بوو بۇ ئه و پە يامەى که فەرمانى پىن درابوو رايگە يە نىت.. وه خۇى پىنشەنگى خەلکى بوو بۇ ئه وهى که دە يفرموو.. وه کو خۋاى کار به جىن دە فەرموئىت: [ولکم فې رسول الله اسوة حسنة] واتە: (بۇ ئىۋه هە يە لە پىنغەمبەرى خۋادا چاولىنگەرى يەكى چاک و به جىن... وه بۇ چە سپاندنى ئه م

راستی به باگوئ له دایکی نیماندازان «خاتوو هه‌هه‌هه» بگهرین گه‌هه
 پرسى یان له ره‌هه‌هه‌هه پینگه‌هه‌هه (پینگه‌هه) چى نه‌هه‌هه له ره‌هه‌هه (گه‌هه
 القرآن) واته: ره‌هه‌هه‌هه‌هه پینگه‌هه‌هه قورئان بوو...

كه واته پینگه‌هه‌هه واما نه‌هه‌هه‌هه بای نه‌هه‌هه كه په‌هه‌هه‌هه كارنك و هه‌هه‌هه‌هه
 خوازنك بوو بۆ لای خوا به‌هه‌هه‌هه ره‌هه‌هه‌هه له‌هه‌هه‌هه نه‌هه‌هه‌هه به‌هه‌هه‌هه
 لاشه‌هه‌هه كه بووه بۆ بۆحى قورئان... ئیمه‌هه‌هه له‌هه‌هه‌هه نامانه‌هه‌هه به‌هه‌هه‌هه تارپه‌هه‌هه
 پینگه‌هه‌هه (پینگه‌هه) به‌هه‌هه‌هه، چونكه ره‌هه‌هه‌هه به‌هه‌هه‌هه به‌هه‌هه‌هه بۆ راکه‌هه‌هه‌هه نه‌هه‌هه
 (وما آرسلناك الا رحمة للعالمین).

مادام وایه پښوېسته له‌هه‌هه‌هه نه‌هه‌هه‌هه كه‌هه‌هه‌هه كه‌هه‌هه‌هه نه‌هه‌هه‌هه وه‌هه‌هه
 جیلنك په‌هه‌هه‌هه بکات ده‌هه‌هه‌هه کرداره‌هه‌هه ته‌هه‌هه‌هه وه‌هه‌هه‌هه ره‌هه‌هه‌هه وه‌هه‌هه
 ووتاره‌هه‌هه بن... چى بلنیت نه‌هه‌هه‌هه بکات، تاجى بکات نه‌هه‌هه‌هه بلنیت...
 وه‌هه‌هه‌هه كه‌هه‌هه‌هه چۆن كه‌هه‌هه‌هه دنيا پیاوانى ناودارى خویان ده‌هه‌هه‌هه پینگه‌هه‌هه‌هه
 چاوى ئى ده‌هه‌هه... پښوېسته ئیمه‌هه‌هه موسولمان، ئیمه‌هه‌هه كوردی خاوه‌هه‌هه باوه‌هه‌هه
 بۆ په‌هه‌هه‌هه‌هه خۆمان و كه‌هه‌هه‌هه مان، وه‌هه‌هه‌هه رزگارکردنى كه‌هه‌هه‌هه مان
 له‌هه‌هه‌هه‌هه جۆره‌هه‌هه سته‌هه‌هه‌هه شویڼ پینگه‌هه‌هه‌هه خوا (پینگه‌هه) بکه‌هه‌هه... وه‌هه‌هه‌هه
 له‌هه‌هه‌هه‌هه ره‌هه‌هه‌هه به‌هه‌هه‌هه‌هه بکه‌هه‌هه‌هه كه‌هه‌هه‌هه نه‌هه‌هه‌هه رنكه‌هه‌هه
 سه‌هه‌هه‌هه‌هه.. وه‌هه‌هه‌هه‌هه ره‌هه‌هه‌هه و رښانى نه‌هه‌هه‌هه پینگه‌هه‌هه‌هه مه‌هه‌هه‌هه (پینگه‌هه) تا
 كۆتایى ژيان هه‌هه‌هه به‌هه‌هه‌هه وه‌هه‌هه‌هه ده‌هه‌هه‌هه.

خالی دووهم له به شی دووهم

په روږده په ناموزگاری

(التربية بالروضة)

یه کښکی تر له شینوازه کانی په روږده.... په روږده کړدنه به ناموزگاری
نیسلام خوی له خویدا نه صیحت و ناموزگاری به...

ناموزگاری ده ورځنۍ گرنگی هیه له په روږده کړدندا چونکه زړ جار
قسه یه ک ته نشیری وای له ده روڼی نه فزیک یان کومه لیک کړیوه به جوړیک
که له نه فامی یوه به روڼ نیسلام کړیوی یه تی یوه باری ژبانی گویوون... خوی
کاریه جنش ده فرمویت: «ادع الی سبیل ربک بالحکمة والموعظة الحسنة
وبادلهنم بالتي هي احسن»، واته: بانگی خه لکی بکه بوسه رڼگی په روږدگار
به دانایی و ناموزگاری جوان و به جن، و بډوئی له گه لیاندنا به ووتی یه ک که له ووتی
نه وان باشته...

وه پښوېسته نه ودهش بزاین ک ناموزگاری یه ک شینوازی نی یه به ته نها...
به لکو ناموزگاری واهیه به نه رمی و هیمنی ده کړیت و ه لئانی تیادا به کاردیت،
وه جاری واش هیه توبه یی و ه به شای تیادا به کاردیت.
هه روږه ناموزگاری هر کومه ل و دهسته یه ک جیوازه له ناموزگاری کومه ل و
دهسته یه کی تر... بابو نمونه چنه د نایه تیکی قورنانی پیژد که به شینوازی جوړاو
جوړ ناموزگاریمان ده ک بڼینه و تاینین چو په روږدگار له ناموزگاری خوی بو
به نده کانی به شینوازی جوړاو جوړ نه صیحه تمان ده کات، و کوه ده فرمویت:
«واعبدوا الله ولا تشركوا به شیئا وبالوالدين احسانا وبذي القربى والیتامی
والامساکین والجار ذی القربى والجار الجنب والصاحب بالجنب وابن السبیل وما
ملکت ایمانکم ان الله لایحب من کان مختالا فخورا».

هه روږه له نایه تیکی ترده ناموزگاریمان ده کات و
ده فرمویت: «ولا تقف ما لیس لک به علم ان السمع والبصر والفؤاد کل اولک
کان عنه مسئولا، ولا تمشی فی الارض سرما انک کن تخرق الارض ولن تبلغ
الجبال طولا، کل ذلک کان سینة عند ربک مکروها».

خالی سیهه م له به شی دوو شه م

په روه رده په چپړوک

(التربية بالقصة)

په روه رده به چپړوک و به سهرات رولیکي تاییه تی له نفس و ده روندا ده گپړیت.. وه له بهر گرنکی چپړوک و به سهرات (چپړوک) مه وداو مه یدانیکي فراوانی له قورنانی پیروزدا مه یه، که هه موو نه و به سهراتانه بۇ یادکردنه وه و په ندو ناموزگاری خوی گه وړه و کار به جی به یانی کردوون... جا بۇ نه وه ی له مه یدانی په روه رده دا نه و که سه ی که په روه رده ده کات به جوانترین شیوه نمونوه ی چپړوک و به سهرات بکاته به لکه و ده لیل له و باسه ی که ده ی کات بۇ گونگران... وه باشتترین چپړوک نه و چپړوکانه که له قورنانی پیروزدا هاتوون.. بۇ نمونه نه گهر بمانه ویت رول و ده وری گرنکی نیمان له گزبانى زیانی کزمه لدا به یان بکین، نه و ده بان نمونوه ی چپړوکى قورنانه مان ده ست ده که ویت وه کو چپړوکى هاوه لانی غار (اصحاب الکهف) که قورنانه ده فمویت: [نحن نقص عليك نبأهم بالحق، انهم فتية امنوا بربهم وزدناهم هدى وربطنا على قلوبهم اذ قاموا فقالوا ربنا رب السموات والارض ان ندعو من دونه إلها لقد قلنا اذا شططا هؤلاء قومنا اتخذوا من دونه الهة لولا يأتون عليهم بسلطان بين فمن اظلم ممن افترى على الله كذبا].

وه یان چپړوک و به سهراتى خپزانه که ی فرعون و نه و هه لویسته نیمانی یه ی که له بهرانبه رى ده سه لاتدارترین و سته مکارترین سته مکاردا پیشانی دات به جزئی که خوی گه وړه دامه زواى و نیمان پته وى نه و نافره ته به نمونوه ده گپړیته وه و ده فمویت: [وضرب الله مثلا للذين امنوا امرأة فرعون اذ قالت رب ابن لي عندك بيتا في الجنة ونجني من فرعون وعمله ونجني من القوم الظالمين].

ياخود له بهرامبه ری ئارامگرتن و خۇپاگریدا له ئاستی به لاؤ ناله باریدا
چیرۆکی حه زه تی آیوب که قورئان له باره یه وه ده فهرمویت *[انا وجدناه صابرا
نعم العبد انه اواب]*.

یان ئەگەر بمانه ویت نمونه ی کورێکی ئیماندارو باوکێکی بێ باوه ب
بێنینه وه، ئەوا چیرۆک و به سه رهاتێ ئیبراهیم و باوکی ده که یه به لگه بۆ
نامۆزگاری به که مان، وه کو خۆای که وره ده فهرمویت: *[انذ قال لاییه یا ایت
لم تعبد مالا یسمع ولا یصبر ولا یغن عنک شیئا]*.

یاخود به پێچه وانه وه باوکێکی ئیماندارو کورێکی بێ باوه ب به نمونه
ئه هینینه وه که چیرۆکی حه زه تی نوح و کۆبه که یه تی که قورئان ده فهرمویت:
*[ونادی نوح ابنه وکان فی معزل یابنی اربکب معنا ولا تکن مع
الکافرین قال ساوی الی جبل یصمونی من الماء قال لا عاصم الیوم من امر
الله الا من رحم ربی وخال بینهما الموج فکان من المغرقین]*.

نه که ته نه ا ئەمانه به لکو ده یان و ده یان چیرۆک و رازو نه نی
له قورئاندا وه کو چیرۆکی (موسی) له که ل فیرعه ون و (نوح) له که ل
قه ومه که ی و (لوط) له که ل قه ومه که ی و (عیسی و بنی ئیسرائیل و شعیب و
مدین و قه ومی عاد و شه مود) و جگه له مانه یش به نمونه قورئانی پیرۆز
هیناونی له شینواری جزارو جزری په ره ره دا به کاری هیناون.. که مه گەر
ئه وه نده بلێن که په ره ره دگار راستی کردوه و هه موو شتیکی بۆ ئیمه به یان
کردوه له په راوه که ی خۆیدا *[وما فرطنا فی الکتاب من شیء ونزلنا
علیک الکتاب تبیینا لکل شیء وهدی ورحمة وبشری للمؤمنین]*.

واته: هیچمان له قورئاندا به جێ نه هێشتوه و کتابمان بو ناردوویت
که به یانکه ری هه موو شتیکی و رێنموونی و به زه یی و مژده یه بۆ ئیمانداران.
جابه بۆچوونی من ئەم چیرۆکانه ده توانین زیاتر به کاری بێنین بۆ
په ره ره دی مندا له کانمان.. وه له م چیرۆکانه وه بۆمان ده رده که وێ که ئیسلام
هونه رو هونه رماندی و هه سستی ئاره زووی له هه موو روویه که وه حه رام
نه کردوه.. وه به یانی کردوه بۆمان به و شیوه یه که شایسته ی به یان کردن
بیت، وه کو چیرۆکی (حه زه تی موسی) و (کچه کانی حه زه تی شعیب).

* * *

خالی چوارهم له به شی دووهم

په روه رده په پاوو نه ریت

(التربية بالمادة)

له راستی دا هر که سیک که له دایله ده بیت له سر نه ریت و ره وشتی خواو دینی خوا له دایک ده بیت.. به لام کومه لگای نه زان و شیواو زه لکاوې نه ریتی کومه لگای نه فام و خراب و به دره وشت که باوک و دایکی نه و منداله یش به و کومه لگایه وه نالووده و لیخن بوون نه و منداله له ره وشتی پاکې خوايې لاده دن و ده یانکه ن به جوله که و گاوو ناگریه رست.. وه کو پینغه مبه ری پینشه و امان (ﷺ) ده فرمویت: (کل مولد یولد علی الفطرة فابواه یهودانه وینصرانه ویمجسانه) واته: هه موو مندالیک له سر ناکارو ره وشتی نیسلام له دایک ده ین پاشان باوک و دایکیان ده یانکه ن به جوله که و گاوو ناگر په رست.

به ئی راسته مندال چاکه و خرابه و خیرو شه ری له باوک و دایکی په وه وه له کومه لگاوه یان له پینشه که په وه پنی ده گات و توشی ده بیت.. وه به چاو لیکردن له ده ورو به ری پیای چاک وه یان پیای خراب ده بیت.. که واته جیاوازی په ک له نیوان په روه رده به عاده و په روه رده به تهقلید نی په، جانکه ر خیزان و کومه لگا خیزان و کومه لگایه کی نه فامی و دور له نیسلام و په روه رده ی نیسلامی بو، نه وا نه و مندالش به پنی نه وه ی که دبیتتی و تنیدا زیاره له له و بار دیت.. وه جگه له دزی و دروژنی و خیانه تکاری و داوین پیسی و خۆفروشی هیچی تر له و منداله چاوه یوان ناگریت.. هه روه کو کومه لگا نه فامی په که ی نیمه و باقی شوینه کانی تر پیاو خرابی وای به باره یناوه که جگه له خۆفروشی و ولات فروشی به جۆزیک ئاساپش و گوزه ران و زیانی کومه لگاکی تال و ناله بار کردوه که هیچ که س خاوه نی هیچ شتیکی خزی نی په، وه له هیچ لایه ک نؤقره ی نی په.

هه‌روه‌ها له‌م لایشه‌وه خیزان و کۆمه‌لگا ئیسلامی په‌کانی نه‌مۆ له‌و شوینانه‌دا که‌باوو نه‌ریتی ئیسلام بای به‌سه‌ردا کیشاوه‌رۆله‌ی وای په‌روه‌رده کردووه و پیاوی وای بۆ که‌ل و کۆمه‌ل پینگه‌یاندووه که‌وه‌کو په‌روانه له‌ده‌وری به‌خته‌وه‌ری و ئاسایش و ئازادی که‌ل و ولایتا ده‌سوڕیته‌وه.. هه‌موو ساتنیک ئاماده‌ی گیان فیداکردنه له‌پیناوی سه‌رفرازی که‌ل و رزگاری ولایتا.

که‌واته باوو نه‌ریت و چاو لیکردن ده‌وریکی گه‌رنگ ده‌گه‌ڕیت له‌په‌روه‌رده‌کردندا.. بۆیه لای زۆریه‌ی زانایانی ئیسلام باوو نه‌ریت (عادة) له‌و ده‌به‌لگه‌یه‌ی (اصول الفقه) ده‌ژمێردریت.

وه‌ئیمامی مالکیش نه‌ریت و باوی دانیشتوانی مه‌دینه به‌یه‌کنیک له‌و هۆیانه ده‌زانیته که‌شه‌ریعه‌تی ئیسلام و بیرو بۆچوونی باوه‌بو فه‌رموده‌کانی خواو پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پێ ده‌زانریت.

هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌کاتی په‌ڕه‌ده‌کردنی هاوه‌له‌کانی به‌ر له‌هه‌موو شت له‌باوو نه‌ریتی نه‌فامی دووری ده‌خستنه‌وه و به‌باوو نه‌ریتی ئایینی ئیسلام ناشناو په‌روه‌رده‌ی ده‌کردن.

که‌واته پێویسته له‌سه‌ر نه‌و که‌سانه‌ی که‌له‌بوا‌ری په‌روه‌رده‌دا ده‌ست به‌کارن نه‌وه‌ی نوێی نه‌م که‌له له‌باوو نه‌ریتی کوشنده‌ی سه‌ده‌ی بیسته‌م به‌ئاگاکه‌ن و دووریان بخه‌نه‌وه و به‌باوو نه‌ریتی ئیسلام په‌روه‌رده‌یان بکه‌ن.

* * *

خالی پینجھم لہبہشی دووہم

پہرودہ پەروداوہگان (التَّوْبَةُ بِالْأَعْدَاءِ)

پہرودہ پەروداوہگان دہوری کہ متر نی یہ لہوانہی پیشوی خوی..
ہرچون زبانی دنیا تیکوشانی بن وچان و رنجی پر لہشہکات و پەرہ یہ،
ناوہاش پەرہ لہروداوی جؤراو جؤری تال و شیرین و ہرزو نزمی و.... ہند،
خوای کاریہ جنش دہفہ رویت: [یا ایہا الانسان انک کادم الی ربک کذا
فعلتہ] واتہ: ئہی ئادہ میزاد. تہ پەرہ وام وای لہہ ول و تیکوشانداو
بہکوتایی ہاتنی تہ مہنت بہرہ و لای پەرہ ریدگارہکات دہجیت.. وہ بیان
دہفہ رویت [لقد خلقنا الانسان فہم کبد] واتہ: بہراستی ئادہ میزادمان
لہرہنج و مشفقہ ت و نارہ حہتیدا دروست کردوہ.

جاہر وہکو کورد دہل: (لہہ رزہ رہی عہ قلن).. ہر روداوینک
کہ روو دہدات لہ زبانا بہ درزیایی میژوو پہندیک و عہ قلنک بہ جی دین بؤ ئہ و
کہ سانہی کہ دہرس لہروداو وہرہ گریت.. وہروداوی جہنگہکانی پینش
ئیسلام و جہنگہکانی پاشی ہاتنی ئیسلام و جہنگی یہ کہم و دووہمی
جیہانی و شؤرشہ یہ لہ دوا یہ کہکانی گہ لی کوردو بن ناکام بوونیان و ہوی
سہرنہ کہ وتیان، وہروداوی رؤانہی دنیای ئہمبؤ: ہر یہ کہ بیان پہندو
دہرسینک بؤ پەرہ ریدہ کردنی خہ لکی.

روداوہگان دہرو کاریگہری خویان بؤ ماوہ یہ کی زؤر
لہ دہروہ کاندہ دہیلنہ وہ.. دہگیرنہ وہ: جازیکیان وہ زیریکی عیراقی
بہ وہ زیریکی ئینگلیزی دہلئت بؤچی کاتی خوی کوردستانات دابہش کردو
حہقتان پی نہ داو فارس و عہرہ ب و تورک بوون بہ دہولت، بہ لام
نہ تانہیشٹ کوردیش ببیتہ دہولت؟ خؤ کوردستان (۲۰) ئہ وہندہی جیبؤتی
دہبیت؟!.. لہ وہ لام دا وہ زیرہ ئینگلیزہ کہ وتی:

(وهل ننسى ما فعل بنا صلاح الدين الكردي؟)

واته: (لایا له بیرمان ده چینه وه که صلاح الدینی کوردی چی ی پی

کردین؟)..

وه یان ئیستاش جه ماوه ری یابان هر له نه مریکا توو په به قین

به هوی هیروشیماو ناکازاکی به وه.

وه ده بی نه وه ش بزانی که په روه رده به رووداوه کان به پی ی جیاوازی

رووداوه کان شیوازی په روه رده که ش ده گزیت.. بۆ نمونه په روه رده به و

رووداوانه ی که له مه که دا بووه جیاوازه له که ل په روه رده به و به و رووداوانه ی

که له مه دینه دا رووی داوه.. چونکه په روه رده کردن له سهر رووداوه کانی

مه که زیاتر رام هینانه له سهر خۆپاگری و قبول کردن عزیه ت و ئازارو

نه شکه نه.. به لām په روه رده له سهر رووداوه کانی مه دینه رام هینانه له سهر

به رگری کردن له بوون و قه واره ی خۆ گشت موقه ده ساتی ئیسلام..

وه به گزاجوونی سته مکاران و دوژمنان به به کارهینانی هیرو قوه ت، وه رازی

نه بوون به هر جۆره مل که چی و ژیرچه پۆکی و کۆیله به تی به ک.

جاهه رچه نده نه م دوو جۆره په روه رده ی له په ک جیان به لām

له بنچینه و ناوه بۆکدا به کیکن و بۆ به ک هه ده ف و ئامانجه که نه ویش

خۆپالفته کردنه بۆ خواو ره زابوونی خوا.. هه روه ها نه م هاوکیشه و ته وازنه ش

له ده رووندا دوست ده بیت.. هه روه ها له ئایه تی /*واصبر علی ما یقولون*

واهجرهم جمیلاً.... تا ده گاته... *وقاتلوا المشرکیین كافة یقاتلونکم*

کافة / هه موو په روه رده ن به پی ی رووداوه کان.. وه مه به ست

له په روه رده کردن به رووداوه کان نه وه نی به که مه رچی رووداوه کان دووباره

بیته وه، یان خۆمان دووباره یان بکه ینه وه - مه که دوست که ین و به ره و

مه دینه بچین به و جۆره ی که حه زه ت (ﷺ) و یارانی کۆچیان کری.. به لکو

مه به ست حکمه ت و دانایی به له په روه رده کردندا به رووداوه کان.. وه هه ده ف و

ئامانجیش هه رده م په یوه ندی و جۆشدانی دلگانه به په روه رده گاره وه له هه موو

رووداوو کاره سات و به سه رهات و مه ودایه کدا.. که نه م ده رگایه ش هه رده م

ناوه لآو کراوه به له به رده م په روه رده کاراندا.

* * *

خالی شه شه م له به شی دووه م

په روه رده په نازارو سزا

(التربية بالقرية)

کاتې که په روه رډگار (مړي) ده زانې که نه وانه ی شم په روه رده یان ده گات، به هیچ کام له و شپوه په روه رده ی پښوو په روه رده نابن.. وه هیچ جوړه ناموزگاری په ک کاریان تن ناکات، وه له سر بن به ندو باوی خزیان هر به رده وامن.. نه و کاته ده بن په روه رده کار چاره په کی تریان بډ بدوژینه وه که سزادانه.. هر چه نده ه ندی ه ن له مه ی دانی په روه رده دا سزادانیان به لاوه ناپه س ندو ناپه وایه.. به لام بائه وه بزائن نه و چپله ی که به بن سزادان په روه رده ده بن، وه کو جیل نه مړی نه مړیکای لی دیت، که ه له شاهوه و پرته وازه و شیرازه ی له په ک پچراوه و هر کات و ساتیک چاوه ری ی هر ه رس هینانی لی ده کریت.. وه با نه وه ش بزائن که سزادان پښویتی ه موو که سیک نی یه.. چونکه نه وانه ی که به ناموزگاری په روه رده ده بن پښوستانی به سزادان نی یه.. به لام خه لکی وه کو په ک نین.. وه پله و راده ی بیرو تیکه یشتنی خه لکی په کسان نین و جیاوانن.. بډ وینه که سانی واهن ته نها به ئیشاره و نامازه بډ کردنیک تن ده گات و ترس و بیم له په روه رډگار دلی راده چله کینی و ده ست به جی له و خراپه په ده که ریته وه.. وه که سانی وایش ه په ده بن لی تووبه بین و ه په شه ی لی بکه ین و نه و سا ده که ریته وه جا یان به ه په شه ی سزای پاشه بډډ ده یترسینین، وه بیان سزایان به یین و نازاری له شیان به یین تاراست ده بیته وه.

وه ده بن نه وه ش بزائن که سزادان له به شی په روه رده دا ه نګاوی به که م و نزیکترین ریګه و باشتړین چاره سر نی یه، به لکو پاش بانګ کردن و ناموزگاری و رده دی خراپه کانی به چاکه و نارام کردن له سر نه و ده یلنیت، وه کو عه رب ده لنین: (واخر الدواء الکلی)..

نهم سزادانه ده بښت به مه نكاو و كار به چي بي (حكمة) و دانايي بښت..
 مه روه كو پښه مبهري پښه و امان له سر زوباني قورثاني پيروزه وه جاريك
 مه به شه مان ئي ده كات به وه ي كه خوا مان ئي رازي ني به نه گر دله كانمان بؤ
 خوا مل كه چ نه بښت.. وه كو ده فهرمويت: *[اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ]*.
 جاريك به غه ضه ب و خه شمي خوا ه به شه مان ئي ده كات، وه كو
 له رو داري (بوختانه كه ي دايكي ئيمانداران: عائشه) ده فهرمويت: *[وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِيمَا اقْتَضَتْ فِيهِ عَذَابُ عَظِيمٍ]* نور.. وه جاريكش ه به شه ده كات له سوو خوران به وه ي كه شه ب
 له كه ل خوا دا ده كه ن وه شه ب له كه ل پښه مبهري خوا دا ده كه ن، وه كو
 ده فهرمويت: *[يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ]*.. وه جاريك ه به شه
 ده كات له پشت ه لكه ران و به سزاي دنيا و دوا بؤ ده يان ترسښتي، وه كو
 ده فهرمويت *[وَإِن يَتَوَلَّوْا يَعْذِبْهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ]*
 وه له شوپښكي تر دا ده فهرمويت: *[إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا]*.

وه يان سزاي كوشتن و ه لواسين و دهر به دهر كردن و به ردباران كردن و
 داري حد ليدان و ده ست برين و زينداني كردن كه له قورثاني پيروز دا هاتون
 بؤ نه و كه سانه ي كه پياو كوژو ريگرو زينا كه رو بوختان كه رو شارب خورو
 دن.. كه نه مانه و ده يان فهرمانني سزاداني تر له ئيسلام دا بؤ نه وانه ن
 كه له په روه رده كردندا به ناموزگاري و چاولي كردن و داپه روه ري و سوزي ئيسلام
 په ند وه رناگرن و په روه رده نابن.. وه ياساي سزادانيش بؤ په روه رده ي كومه ل
 ته نها له ئيسلام دا ني به، به لكو له سر تاسه ري دنيا دا له ياساي ه موو
 ده وله تنك دا نهم جوړه سزادانه ه به بؤ سه رپيچي كه ران.

* * *

به شی سیه م

له سه ر چی په روه رده بکه یین؟

جه هری ته م باسه له سنی خالدا کزده بڼته وه و ته م سنی خاله به کروکی
باسه که داده نریت:

یه که م: چوڼ ئیسلام بناسینینه وه به روله کانی و پاشان
به هه موان؟

دوه م: له روانگه ی بیرو قه له می کام زاناره له کتاب و سنه و
میژوی ئیسلام شاره زا بین؟
سیه م: به ره می په روه رده.

خالی یه که م:

چوڼ ئیسلام بناسینینه وه به روله کانی و پاشان به هه موان؟

ده بی ته وه بزانیڼ که هه ده ف و ئامانجی ئیمه له په روه رده کردنی تاک و
کومه لدا گنبرانه وه ی کومه له له ریگه ی خوارو هه لډیره کانی (نه قامی و بی
باوه پی و عه لمانیه ت) هوه بؤ سه ر راسته شه قامی باوه پو خواپه رستی و
ئیسلامی پر ماف و داده پوه ری.

به ئی هینانه وه یان بؤ سه ر ریبارزی ئیسلام.. به چارووشنی و
شاره زایی و ئاگاداری ته و او له بؤ چوون و ئامانج و ئاواته کانی ئیسلام، وه کو
په روه ردگار به پیڼغه مبه ری پیښه و امان ده ف رمویت.

ثابه م جوړه ئیسلامیان پی بناسینه وه و بانگیان بکه بؤ لای: [قل هذ
سبیل الله علی بصیرة انا ومن اتبعنی وسبحان الله وما انا من
المشركین] واته: بلی ته مه ریبارزی منه و هه موو لایه ک بانگ ده که م بؤ لای
خوا له سه ر به رچاو روونی و به ئاگایی له ریبارزه که م من و نه وانه ی که شوینم
که وتوون وه پاکي و بن گهردی بؤ په روه ردگار وه من له هاوه ل دانه ران نیم بؤ
خوا.

تاگه ل و کومه ل به ره و ثابینه که ی خویان که ئیسلامه نه که پینه وه،
 نه و له و ژیر ده سته یی و ده ره ده ربی یه رزگار یان نابیت.. هه ره کو چه زده ت
 ده فه رمویت: (واذا تبايعتم بالعينة واخذتم اذنان البقر، ورضيتم بالزرع،
 وتركتكم الجهاد، سلب الله عليكم ذلا، لا ينزعه عنكم حتى ترجعوا الى
 دينكم) اخرجه ابو داود والبيهقي واحمد عن ابن عمر روضع الاباني في سلسلة الاحاديث الصحيحة.

واته: هه ركات له كپین و فروشتندا قه رزتان ده دا به قهرن، وه ده ستان
 گرت به کلکی مانگاوه و رازی بوون به کشتوو کال، هه ر به ژیا نی دنیا وه خه بۆ
 بوون، وه وازتان له جیهاد هینا، نه و خوا دوو چاری زه لیلی یه کتان ده کات
 که لای رزگار نابن تانه که پینه وه بۆ لای دینه که تان.

چاهه ر وه کو له به شی یه که م دا باسما ن کرد.. ده بی ئیسلام به و
 جزه ی که هاتوو وه ده یه وئ ببیت و چی له ئاده میزاد ده ویت و چی یان بۆ
 ده کات بناسینن به کومه ل.. وه ئیسلام له چوار دیواریکی ته سکی وه کو
 په ره ورده و ته زکیه ی نه فس و هه ندئ عیبادته له گۆشه ی مزگه وتیک دا،
 وه یان هه ندئ مه سائل موعامه لات و نکاح و ته لاق گیر نه ده ن.. وه له و قالبه
 بیهیننه ده ره وه و بلین هه موو ئه مانه به شینکن له ئیسلام و په ل و پۆی
 دره ختی ئیسلامن.. به لام ئیسلام هه ر ئه مانه نیه و ته نانه ت له مه نه بیك و
 دوو مه نه ب و چه ن دین مه نه ب، وه کتییك و دوو کتیب و ده یان کتیب،
 وه میشک و بیری ژانایه ک و ده یان و هه زاران ژانا جئی نابیته وه و هه یج کات و
 شوینیکی دیاری کراویش به ته واوه تی ناتوانیت ئیسلام له خۆیدا جی بکاته وه و
 چه صری بکات.

وه ده بیئت رۆله کان له سه ر ئه وه په ره ورده بکه یین و وان ئیسلام یان پئ
 بناسینن که ئیسلام نابینیکی شمول و هه مه لایه نه یه.. واته ئیسلام دین و
 ده ولته، سیاسه ت و عیبادته، ته قوا و غه زایه، حکومه ت و حاکمیه ته، رییازی
 ژینه، وه له هه یج بواریکی کومه لایه تی و رامیاری و ئابوری و سه ربازی و ئازادی و
 رزگاری دا که م و کوپی و ناته واوی تیدا نی یه.. وه موسلمانان بۆ هه یج کام
 له مانه ئاتاجی به هه یج به رنامه یه کی تر نی یه و نابیت.

کاتی که تیمان گه یاندن له وه ی که ئیسلام رییازی ژین و دینه و ژیا نی
 پڕ له کامه رانی هه میشه یی و به هه شتی هه تا هه تایی هه ردوو دنیا بۆ شوین
 که وتوانی دابین ده کات... وه هه موو گه لانی جوړاو جوړ ده کات به برای یه کترو

وهدەيان كات بەمل كەچى بەدەينەره كەى خۇيان... وەسنوره نيو دەولەتى بەكان رادەمال و سنوره دەست كرده كان دەشكىنى... وەدەين لەوەشيان. حالى بگەين كە نابى بەياساى دەستكردى ئادەمىزادو رىيازى عەلمانىەت رازى بىن... وە ھەر بەرنامە بەك بىجگە لە ئىسلام؛ لە ژىر ھەر ناوئىشانىكد | بىت و ھەر بەرگىكى كرابىن بە بەردا وەكو: سوسىيالىستى، دىموكراتى، سوسىيال - دىموكرات، شىوعىيەت، ئىشتراكىيەت، بە عثىيەت، سەرمایە دارى،... ئەمانە و چەندىن كۆپرە رىئى تر بە تال و دژ بە ياساكانى پىرۇزى ئىسلامن... سەرەپاى ئەو ەش كە ناگونجىن لە گەل سىرووشتى بە شەرىداو نابىت پەپرەويان لىو بەگەين.

بىگونمان گەلى كوردى ئىمەش كۆژاوو مال وىزانى دەستى ئەم ياساو بەرنامە چەوت و لارائە بوو بە درژاى مژوو..

وہ پىويستە لىرەدا ئەو ەش پىزانىن كە: نابى بە سەرورەى و برا كە و دەيى و ەرمائە وایى ھىچ كە سىكى شوین كە وتوى ئەم بىردۆزانە رازى بىن، چونكە **«وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ سَبِيلًا»**.

بەروەردگارى مەزن رازى نابىت لە دوسولمانان و رىئادات كە مەزۇفى بى باو ەبو داوین پىس و دوور لە خوا بەكە نە گەورە و خۆشەويست و جىگەى رازونىيازى خۇيان جگە لە موسولمانان.. وەدەين تەنھا وەلاء و دۆستايەتى بۆ موسولمانان بى و بەرائەت يان لە بى باو ەپان بىت، وەكو خواى گەورە دەفەرموئىت: **«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آيَاءَكُمْ وَآخِوَائَكُمْ أَوْلِيَاءَ أَنْ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ.. وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُولَئِكَ هُم الظَّالِمُونَ»**.

كەواتە دەين ھەولئى رىشەكئىش كردن و رەواندەو ەى سىبەرى رەشو شوومى ئەم رىيازە پىسو مال وىزان كەرائە بدەين، كە بەسەر سەرى موسولمانانە وەن... بە تايبەتى بەسەر گەلى ستەم دیدەى كوردەو ە.. وەچى تر نە ھىلەن كە خۆفروشان و بە كرئى كىراوان و بى باو ەپان رۆلەى گەلەكە مان ھەلخە لە تىن و بىانكەن بە قورىانى ئاواتە گلاو و كورسىيە لە رۆزكەكانى خۇيان.. وە بە خوئى ئەوان لەو ە زياتر گىرفان پ ەنەكەن و شەرىكات لە ولاتە ئەوروپىيەكان بىياد نەئىن... وە ھەموو بە يەك دەنگ و بە يەك رىز بەرەو مەيدانى جىھاد بگە بىنەو ە بە پشتىوانى پەروەردگارى مەزن.

خالی دووهه م

له روانگه ی بیروقه نه می کام زاناوه له کتاب و سوننه و میژووی لیسلا م
شاره زابین؟

۱- له بواری عه قیده و بیرویاوه بی راست و دروست و بن هیچ جزره
(تشبیه و تعطیل و تمثیل) نك، وه به و جزره ی كه خوا خوی نه په ویت وه ها
بناسریت و بپه رستریت.. باشترین رینگه بۆ نه م باوه په راست و بن خه وشه
رچه و ریبازی سه له فی صالحه كه نه ویش نه وه په پینگه مبه ری خوا (ﷺ) و
هاوه له كانی له سه ری بوون و لی تیگه یشتوون و په پره وی یان لئوه كړدوه...
چونكه باوه بی خوا بی و قورنانی پیروژ له سه ر نه وان و به زمانی نه وان و
به پنی رووداوه كانی سه رده می نه وان هاتوونه ته خواره وه... كه واته نه وان
له هه موو كه س باشتر له و باوه په تیگه یشتوون و ده قیان پئوه گرتووه و
له سه ری په روه رده بوون.

كه واته نیمه هه ر كات بۆچوونی سه حابه یه کی حه زهت ده رباره ی
زاتی خوا و صفاتی خوا له كه ل بۆچوونی زانایه کی تابعین دا لئك گیران، نه وا
لایه نی بۆچوونی سه حابه كه ده گرین و به (ارجح) نه رجه حتری ده زانین،
چونكه نه و سه حابه یه نه (خير القرون = چاكتیرین سه رده م) دا زیاره..
هه ر چه ند نه و هاوه لانه ویش راده ی تیگه یشتنیان له ناوخویندا جیاواز بووه.
هه ندیکیان له هه ندیکی تریان شاره زاو زانتر بوون.... بۆ نمونه كه نه مانه
له باقی نه صحاب (رضي الله عنهم) شاره زاتر بوون:- (علي، أبویكر، عمر،
عثمان، زید، معاذ، عبدالله ی كوپی عباس، عبدالله ی كوپی عمر،
عبدالله ی كوپی مسعود، عبدالله ی كوپی عمرو ی كوپی عاص، أبي
كوپی كعب).. (وه حه زهتی علی له روتبه ی چواره م بووه نه ك له هه موو
روتبه یه كدا، به لكو له پله ی زانیاریدا له دوا ی پینگه مبه ری خواوه (ﷺ) (اعلم
الناس بووه)).

۲- له بواری زانینی نه حکام و ده ستووره كانی قورنات و زانینی
شیوازی په روه رده ی قورناتی پیروژدا، هه رچه نده قورناتی پیروژ به ده یان

تەفسىرى ئىكراۋە بەزىاتىر لە (۲۷) سى و ھەوت زىمان تەرجەمە كراۋە..
لەگەل ئەۋەشدا بەر ھەموو تەفسىرو تەرجەمە ھەۋە نەيانتوانىۋە تەۋاۋى
نەيىنى و رازو شاردراۋە ۋە ھەرەكانى دەريائى بىن پايانى قورئان ئاشكرا
بگەن.. ۋە ھەندى لە تەفسىرانە لە سەر كۆزە ھە ۋە ھەش و خالىش
پارنىزاۋىن.

كەۋاتە بۇ زانىنى واتاۋ ئەھكام و دەستور ۋە ھەمانەكانى قورئان:
تەفسىرى (ابن عباس، ابن كئىي، قرطبي، طەبەرى) باشتىن تەفسىرن..
ۋە بۇ شارەزايى لە ھەۋ و انقلاب و شۇبى قورئان ۋە كۆ بىزوتنە ۋە يەك بۇ
كۆرئانى ھەموو كۆمەلگاۋ بارى ژيانى ھەر گەلنىك: تەفسىرى (في ظلال
القران- سىد قطب) چاكتىن و بەزىتىن تەفسىرە.. كەپىم ۋاىە لە ۋە ھەۋەدا
ھاۋتاي نى يە.

۳- لە ھەۋە سىرە ۋە مېژوۋى ئىسلامدا، ئەمانە ۋە ھەۋە باشتىن
سەرچاۋە يەك كە ھەۋە پاك و بىگەردى سىرەتى ھەزەت (ﷺ) و
ھاۋە لە كانىمان پىن بىناسىنىت، ۋە كۆ: سىرەتى (ابن ھىشام، ابن كئىي، ابن
الاثير، ابن خلدون، طبرى، محمدى خىزرى بىگ، جلال الدين سىۋىتى،
— ژيانى پىغەمبەرى مەزىن — سى مامۇستا عبدالعزىز پارەزانى).

* * *

له بورای زانیڼی شریعه تی ئیسلام و په پره وی مه ذاهیدا پښوېسته چهنډ شتیك بزانیڼ.. خوښه ری به ریز:

بۇ ئه وه ی زیاتر بچینه ناو ده ریای قول و بی پایانی ئیسلامی
پیرۆزه وه سه رنجی ئه م خالانه ی خواره وه بده یڼ:-

یه گه ۴: ده بی رۆله کانی ئیسلام له سه ر ئه وه په روه رده بکه یڼ که هیچ
ته عه صوبیڼکی مه ذه به یی یان نه بیټ.. وه مه ذه به یڼک به حه ق نه زانن و باقی
مه ذه به کانی تر به ناحه ق بزانیڼ.. چونکه یه کڼک له و هزیانه ی که بوونه ته
هزی په رته وازه یی و دووبه ره کی ی موسلمانان ته عه صوبی مه ذه به یی بووه.

دوو هه ۵: هه رچه نده مه ذه به هه ر ئه و چواره نی یه و مه ذاهب زۆڼ
به لām ئه و چوار مه ذه به له باقی مه ذه به کانی تر فراوانترو باشتتر نه حکامی
ئیسلامیان روون کردۆته وه و شوین که وتووشیان زۆرتره.. له گه ل ئه وه شدا
نابین و ابزانیڼ که ئه و چوار مه ذه به هه موو ئیسلامیان له خویاندا جی
کردۆته وه و ئیسلام هه ر ئه وه یه که ئه و مه ذه به بانه فهرموویانه.. به لکو ئایینی
پیرۆزی ئیسلام و ده ستوورو نه حکام و نه یڼی یه کانی قورئان له و مه ذه به بانه
زۆر گه وره ترو فراوانترو.. وه هیچ کات له جه غزی مه ذاهیدا جی نایبته وه.

بۆیه باوه پهمان وه هابه که ده رگای (اجتهاد) دانه خراوه و هه ر که سڼ
ئیدیعیای ئه وه بکات که ده رگای (اجتهاد) به ستراوه ئه وه زۆر به هه له دا چووه و
هیشتا له نه بجه دیاتی ئیسلام تی نه گه یشتووه.. وه که سیش له زانا پښشووه کان
ئهم ئیدیعیایه یان نه کردووه، هه رچه ند له دوا ی قه پنی چواره م زۆر به داخه وه
ئهم ئیدیعیایه هاته ناوه وه.

هیهه ۶: ته قلید که بریتی یه له (الاخذ بقول الغير دون دلیل) دوا ی
قسه ی خه لک که وخته به بی ده لیل و به لگه.. وه پښوېسته ئه وه بزانیڼ
که ته قلید کردن له عه قیده و باوه پدا گومرایی یه و به هیچ جوړی دروست نی یه..

هه ره ما له (هقه و شه رع) بشدا دروست نی یه و به تاله به بی به لگه، وه کو
نیماه کان ده هه رموون.

نیما می أبو حنیفة ده هه رمویت: (لا یحل لاحد ان یأخذ بقولنا مالم
یعلم من این اخذناه).

نیما می مالک ده هه رمویت: (إنما انا بشر، اخطيء وأصیب، فأنظروا
فی رای فکل ماوافق الکتاب والسنة فخذوه، وکل مالم یوافق الکتاب
والسنة فاتركوه).

نیما می شافعی ده هه رمویت: (کل ماقلت وکان عن النبی خلاف قولي
مما یصح فحدیث النبی اولی، ولا تقلدونى).

نیما می أحمد ده هه رمویت: (لا تقلد دینک احدا من هؤلاء ماجاء عن
النبی واصحابه فخذ به ثم التابعین — بعد — الرجل فیه مخر).

چوارهم: که واته ده بی نه وهنده مه ولأ بدیهین بؤ شاره زایی
له دینه که مان که مه ره مه سته له یه کی عبادیمان له مه ره مه ذمه بیکه وه ره رگرت،
بگه بی نه شوین ده لیله که یدا.. ودروانای (ترجیح دانی) مه ره ده لیلنیک به سه ره
ده لیلنیک ترممان مه بیته، تاپه یه وهی (روایه) بین نه که (راشی).

باله ته قلیدینک که هیچ زانایه کی نیسلامی ئیدیعی نه کردوه خو ده رباز
بکه ین.. وه نه مهش مانای (لامذهبیة) نی یه وه کو هه ندی که س واده زانن..
چونکه نه و کاته مه ذمه بی ئیمه ده بیته (کتاب و سنة) وه ته قواو
خواه رستی یه که مان به پی ی کتاب و سنة ده بیته.. وه نه که ر شتیکیشمان
نه زانی نه وا خوی که وه ده هه رمویت: [فأسئلوا أهل الذکر ان کنتم
لا تعلمون]، واته: پرسیار له نه ملی ذیکر بکه نه له و مه سه له یه دا تابزانن نایا
ذیکر که قورئان و سوننه یه چی ده هه رموی نه که نه مله که، که هه ندی واحالی
بوون که نه م نایه ته به لگه یه بؤ ته قلید کردن... که نه که ر به ووردی له مانای
نه م نایه ته و ته فسیری نه م نایه ته بکولینه وه، تی ده گه ین که باشترین
به لگه یه بؤ ته قلید نه کردن نه که بؤ ته قلید کردن... هه ره ما (محمد علی
شوکانی) له سه ره نه م نایه ته نامیلکه یه کی داناوه ره ددی نه وانیه
داوه ته وه که ته قلیدیان به لاره پیویسته.

پینچہ ۵:- نہ مہرؤ بہ شیوہ یہ کی سادہ و ئاسان، بہ زوہانی شیرین پاراری کوردی ہمانہ وئی رؤلہ کانی گہ لہ کہ مان لہ ہم موو ہوارہ کانی عہ قیدہ و تہ فسیرو جیہاد و سیرت و رۆحی قورئان شارہ زاو ئاشنا بکہین نہ وا نووسراوہ کانی برای بہ ریزمان مامؤستا (علی باپیر) باشتیرین سہ رچاوہن بؤ نہ م زانیاری یانہ.. چونکہ نووسراوہ کانی مامؤستای بہ ریز دورہ لہ ہم موو جؤرہ دہ مارگیری و تہ عہ صوبیکی حیزبی و مہ ذہہ بی.. کہ میوادارین کہ لکیان ئی وہ رگریٹ.

خالی سینہ م:

بہ رھہ می پە روہ رده

ہر چہ ندہ پە روہ رده ئاتاج و بہ رھہ می زفرو فراوانہ، بہ لام لہ چہ ند خالیئکدا چہ ند بہ رھہ میئکی بہ سوود بہ یان دہ کہین:-

- ا- نہ نجامدانی ئہ رکی سہ رشان و ہہ ستان بہ تکالیف.
- ب- رہ زامہ ندی ی خواو پیغہ مہہ ری خواو موسولمانان.
- ج- دامہ زراندنی حاکمیہ تی خوا لہ دلمانداو لہ ولأتماندا.
- د- ئیصلاحی کؤمہ لگہ و دہ ربازبونیان لہ فہ سادی ئہ خلاقی.
- ه- رزگارکردنی گہ ل و ولأت لہ کؤیلہ یی و داگیر کردن.
- و- بہ دی ہینانی کؤمہ لگایہ کی رہ وشت پاک و دہ ست پاک و داوین پاک.

ز- ریشہ کیش کردنی ستہ م و نہ فامی و پە راگہ ندہ یی و دووبہ رہ کی.

ح- ہاتنی بہ رہ کاتی ئاسمان و زہوی وہ کو پە روہ ردگار دہ فہ رمونٹ: *[ولو ان اهل القرى امنوا واتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء والارض].*

- ط- شادبوونی گہ ل و کؤمہ ل بہ بہ ختہ وہ ری ہہ میشہ یی.
- ي- گہ بانہ وہ ی خہ لافہ تی ئیسلامی دووبارہ بؤ ناو کؤمہ ل.

* * *

له کۆتایی دا

له کۆتایی دا داوا له پهروه ردگار ده که م که نه م ناملیکه یه م
به به شتی له کاری چاکه، وه له بهر ره زامه ندی خوئی وه رگری، هه ر
چه ند نه مه ته نه تنوکیکه له ده ریای پهروه رده ی ئیسلامیدا، به لام
به وه دلوو شتم که به شیکه له و ده ریایه.

واخر = عوانا ان الحمد لله رب العالمین

خوهرمال

ز ۱۹۹۵/۱۲/۱۰

ک ۱۴۱۶/۷/۱۷

محمد پینجونی

ناسراو به: محمدی رازی

له بلاق و كراوه كانى گوڤارى (سنوورى)
شووراي خوشكاني ئىسلامى كوردستان

زنجيره (٦)

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com